

УДК 371.3

Кучай Т.П.

СІЛЬСЬКА ШКОЛА – ОСНОВНИЙ ОСЕРЕДОК ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розкривається формування активної життєвої позиції школяра в умовах сільської школи в процесі спілкування з природою.

Аннотация. В статье раскрывается формирование активной жизненной позиции школьника в условиях сельской школы в процессе общения с природой.

Anotation. The article tells about forming of active vital position of schoolboy in the conditions of rural school in the process of socializing with nature.

Генезис екологічних проблем країни, конфлікти, що виникали у взаємодії людини з природою внаслідок негативного впливу антропогенної діяльності на якісний стан довкілля, пошуки ефективних шляхів вирішення екологічних проблем призвели до усвідомлення необхідності зміни ціннісних орієнтирів у стосунках людини і природи [1, 15].

Концепція екологічної освіти цього часу звертає увагу педагогів не лише на засвоєння знань і вмінь, як результат освіти, але й на виховання певних якостей особистості. Щоб підкреслити виховний аспект змісту педагогічної діяльності, спрямованої на формування відповідального ставлення учнів до природного середовища, до терміну „екологічна освіта” додається „виховання”. У вітчизняній літературі і міжнародних документах використовується термін „освіта в галузі навколишнього середовища”.

Таким чином, педагогічна діяльність з екологічної освіти і виховання розглядається як науково-просвітницька, педагогічна і практична у їх єдності і взаємозв’язку [2, 10-12].

Основною метою екологічної освіти з формування екологічної культури окремих осіб і суспільства в цілому, є формування навичок, фундаментальних екологічних знань, екологічного мислення і свідомості, що ґрунтуються на ставленні до природи як універсальної, унікальної цінності. Екологічна освіта, з одного боку, повинна бути самостійним елементом загальної системи освіти, і з іншого боку, виконує інтегративну роль у всій системі освіти [3].

Дослідженням екологічного виховання займалися науковці О. Булатов, М. Депенчук, М. Кисельов, В. Крисаченко, М. Лаптев, Н. Лисенко, Л. Мікешина, Г. Платонов, Е. Римлянд, М. Реймерс, О. Самсонов, Г. Тарасенко, В. Табачковський, Шварц та ін., які встановили, що людство брало на себе функції регулювання природних процесів .

Основним осередком екологічної освіти є школа. Головна мета екологічної освіти – формування цілісної, соціально активної особистості, котра сприймає життя як найвищу цінність, може усвідомлено оцінити й розв’язати проблеми, які зараз постають перед конкретною людиною і суспільством у цілому. Дуже добре, коли діти із різних регіонів нашої країни, близького і дальнього зарубіжжя співпрацюють, допомагають один одному у вирішенні екологічних проблем, діляться досвідом [4, 64-65].

Екологічне виховання особистості, в якій вдало би поєднувалися любов до рідного краю, гармонія душі і вчинку, є метою і засобом суспільного прогресу. Тому кожна важлива педагогічна проблема – це і проблема соціальна. До них належить віднести в педагогіці, поряд з іншими, і формування активної життєвої позиції школяра в умовах сільської школи засобами екологічного виховання. Сьогодні, коли значно погіршився екологічний стан, піклування про здоров’я нації стає необхідною потребою кожного, хто працює з учнями, залучає їх до систематичного спілкування з природою. Екологічне виховання розглядається як один з найпотужніших важелів повороту людства в його ставленні до життєвого середовища від руйнівного споживацького до конструктивного, дбайливого, бережливо-відновлювального [5, 69].

Як правило, процес формування активної життєвої позиції школяра в умовах сільської школи в процесі спілкування з природою відбувається у три етапи. Перший з них полягає в тому, що учень має уявлення про моральну поведінку у спілкуванні з природою, коли інтерес

проявляється на рівні споглядального. Другий – це поєднання знань про те, що потребує моральна норма зі знаннями того, чому її треба виконувати. У цей період інтерес проявляється на рівні споглядально-дійового. Забезпечити виконання моральної норми у спілкуванні з природою може лише третій етап засвоєння, коли знання моральної норми перетворюються у переконання. На нашу думку, саме цей етап найбільше пов'язаний з активним розвитком пізнавального інтересу, який проявляється на рівні дієво-пошукового. Спілкування з різноманітними об'єктами природи в процесі прогулянок, екскурсій, туристичних походів створює реальні можливості для засвоєння знань про правила природокористування й одночасного виконання їх. У цьому випадку спрацьовує правило правильного вчинку саме тоді, коли ти вільний на природі у своїх діях і стосунках з нею [5, 70-71].

Єдиною матеріальною перевагою сільських шкіл над міськими є їхні природні комплекси, які при відповідній підготовці можуть стати неперевершеними „класами під відкритим небом”, тим навчальним полем, від якого ми занадто далеко відійшли у своїх світоглядних позиціях, формуючи сучасні технології навчальних процесів. Острівки технологій навчального процесу в умовах природного середовища, на щастя, збереглись „у системі біологічної й екологічної освіти, в системі вищої школи – це літні практики для студентів, де вони можуть отримати професійні навички та методичне забезпечення до готовності організації навчального процесу з використанням проведення уроків у „природних класах”, які своєю структурою відповідають темі уроку. Тільки позаурочне, факультативне, вивчення природних систем в їх різноманітності не може забезпечити ефективності пізнання цих систем, сформувати у молодого покоління моральну базу у відношенні його до природи.

Ми прекрасно розуміємо, що формуючи плани проведення уроків у „природних” класах, потрібно добре продумати їх структуру, стан природної системи і чи вона відповідає меті даного уроку. Урок „під відкритим небом” – є набагато складнішим для проведення, ніж урок у класній кімнаті. Сам „інтер'єр” навчального поля розширюється до безрозмірності, кількість нових елементів зростає, pojawiaються можливості відволікання від основного матеріалу. Та ці труднощі можуть бути подолані стараннями вчителя, його професіоналізмом.

І ще один аспект цієї проблеми (правда, він носить загальний характер, але школа в селах, де збереглися природні екосистеми, має більші можливості): вічний пошук учителями тем для шкільної наукової роботи з різних напрямків біології та екології. На нашу думку, таких можливостей предостатньо. Наведемо тільки окремі напрямки необхідних наукових спрямувань учителів, які, окрім „чистої”, науки повинні носити творчий характер.

1. Кожна сільська школа (а їх, як правило, по одній у селі) повинна взяти на себе завдання створити наукову „Флору” і „Фауну” своєї адміністративної одиниці. Для цього потрібно використати можливості співпраці з вищими навчальними та науковими закладами.

2. Вчителі біології разом із учнями повинні зробити приблизний реєстр основних екосистем околиць свого села та мати їх видовий склад.

3. На базі цих вихідних даних є можливість поставити серйозну учнівську наукову роботу зі спостережень за динамікою екологічних мікроекосистем і пошуку причин їх трансформації.

4. Проводити пошук і реєстрацію екологічних порушень біоценозів і біотопів околиць населеного пункту.

5. Звернути пильну увагу на вивчення культурної флори вашого регіону. Незнання видів рослин, які вирощують батьки учнів – то великий „мінус” у їхньому вихованні.

6. Кожна школа повинна мати свій осередок чи організацію природоохоронного характеру, яка має бути прикладом екологічної поведінки по відношенню до природи.

7. Ініціативи в озелененні вашого села, в наведенні чистоти довкілля, боротьбі проти екологічно небезпечних діянь окремих елементів повинні стати способом життя ваших вихованців [6, 76-77].

Підкреслюючи необхідність екологічного виховання підростаючого покоління, З. Костова наголошує, що екологічне виховання є складовою комплексного виховання учнів у школі і характеризується притаманною для нього специфікою, яка пов'язана з умінням молоді розв'язувати проблеми [7, 16-17].

Формування екологічної свідомості та екологічного знання закладається ще з дитинства – в родині. Подальше набуття екологічного знання залежить від шкільної програми, де вже набуваються навички думати, здійснювати такі розумові операції, як аналіз, синтез,

класифікація даних. У роки навчання у вищому закладі необхідно виробити вміння приймати екологічно доцільні рішення, брати на себе відповідальність. Екологічна дисципліна не може бути відокремлена від інших наук. Тому потрібний синтез знань у реальному процесі вивчення соціології, екології, економіки природокористування.

Література:

1. Марченко Г. В. Розвиток екологічної освіти в середніх школах Великої Британії у другій половині ХХ століття: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01; – Горлівка, 2003. – 216с. – Бібліогр.: С. 177 – 199.
2. Екологічне виховання молодших школярів: Навч. посіб. для студ. пед. фак. і вчителів почат. класів / О.А. Біда Г.П. Волошина, В.П. Гонзуль та інші. – К.: Наук. світ, 2002. – 336 с.: іл. – Бібліогр.: с. 330-335.
3. Зайчук В.О. Концепція екологічної освіти України // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України, № 7, квітень, 2002 р. <http://www.osvita.irpin.com/viddil/v5/d33.htm>.
4. Пальчик Т. А. Досвід співпраці сільських шкіл України та Росії в екологічному вихованні учнів // Екологічна освіта та просвіта в сільській школі: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – 17-18 вересня 2004 року, м. Чернівці. – Чернівці: Рута, 2004. – С. 64-68.
5. Ведмеденко Д.В. Формування активної життєвої позиції школяра в умовах сільської місцевості засобами екологічного виховання // Екологічна освіта та просвіта в сільській школі: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – 17-18 вересня 2004 року, м. Чернівці. – Чернівці: Рута, 2004. – С. 69-71.
6. Стефанік В.І. Специфіка екологічної освіти а виховання в сільській школі // Екологічна освіта та просвіта в сільській школі: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – 17-18 вересня 2004 року, м. Чернівці. – Чернівці: Рута, 2004. – С. 72-78.
7. Костова З. Образование по вопросам окружающей среды в школах Народной республики Болгарии // Образование по вопросам охраны окружающей среды в школах стран-членов СЭВ. – М.: Комитет по научно-техническому сотрудничеству стран-членов СЭВ, 1983. – С. 16-22.

УДК 37 034(038)

Мішина Л.М.

ФЕНОМЕНОЛОГІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ТВОРЧОЇ ОБДАРОВАНОСТІ

***Анотація.** У статті проаналізовано соціально-психологічний аспект інтелектуально-творчої обдарованості особистості. Акцентовано увагу на проблемах формування та розвитку творчості людини в умовах соціуму.*

***Аннотация.** В статье проанализировано социально-психологический аспект интеллектуально-творческой одаренности личности. Внимание акцентируется на проблемах формирования и развития творчества человека в условиях социального общества.*

***Annotation.** The socio-psychological aspect of intellectually-creative endowments of the personality was analyzed in this article. The attention was paid to the problems of formation and development of the human creativity in the society.*

Ідея розвитку творчого потенціалу та здібностей особистості має давню історію як основний гуманістичний принцип організації навчання підростаючого покоління. Розвиток творчих здібностей індивідуума відповідає не лише його особистим інтересам, в цьому також зацікавлена держава та людське суспільство в цілому.

Творчу діяльність людини потрібно вивчати, беручи до уваги її оригінальність, індивідуальність, а також творчі здібності, що включають: вміння бачити проблему, неповторність мислення, творчий потенціал, здатність опрацьовувати наукову літературу, вивчати, аналізувати та оцінювати досвід. Важливо зазначити, що творчий та інтелектуальний розвиток можливий лише за умови безперервного обміну новою інформацією.

Феномен обдарованості, не зважаючи на те, що йому присвячені дослідження багатьох відомих психологів, педагогів (Ш. Амонашвілі, І.Волощука, Ю. Гільбуха, Дж. Гілфорда,